DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-11-99-78>

УДК 338.23

Генералов О.В., Романенко О.С.

Київський національний торговельно-економічний університет

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню глобальних факторів впливу на економічну безпеку держави та можливі заходи для підвищення економічної безпеки. Основний зміст статті складають теоретичні і практичні аспекти захисту національної економічної безпеки України. В роботі досліджена сутність поняття «економічна безпека», систематизована інформація про складові національної економічної безпеки, проведено аналіз глобальних факторів впливу на неї, а також проаналізовано основні загрози національній безпеці України. У статті наводяться показники-індикатори, використання яких можливе для відслідковування поточної економічної ситуації і своєчасне виявлення ризиків. Проведений аналіз напрямів діяльності з посилення економічної безпеки з боку Міністерства економіки України. Результатом дослідження є визначення доступних заходів та надання рекомендацій для подальшого посилення економічної безпеки України з урахуванням глобального впливу пандемії коронавірусу COVID-19.

Ключові слова: економіка, економічна безпека, глобальні фактори впливу, держава, національна безпека, глобалізація, Україна.

Heneralov Oleksandr, Romanenko Oleksandr

Kyiv National University of Trade and Economics

NATIONAL ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES

Summary. The article is devoted to the study of global factors influencing the economic security of the state and available measures to improve the economic security. Under the influence of globalization, the economies of the world and the world economy as a whole are in a process of constant transformation: global value chains are being restructured, the influence of transnational corporations is expanding, competition for markets and resources is intensifying, leading to increased rivalry and political crises. The main content of the article consists of theoretical and practical aspects of protection of national economic security of Ukraine. The essence of the "economic security" concept is researched in the paper, the information on components of national economic security is systematized, the analysis of global affecting factors is carried out and the basic threats to national security of Ukraine are analyzed. The economic security of the state is part of the system of national security and is a condition for the observance and realization of national interests to ensure the implementation of state budget policy. The following three conditions are necessary for the functioning of the nation-al economic security system: economic independence, economic stability and development. This approach to the interpretation of the essence of economic security reflects its main functional significance – maintaining economic independence and the achieved level, as well as increasing competitiveness and expanding opportunities for further growth. In modern conditions, in order to adequately respond to current threats, government agencies must have a clear action plan to strengthen national security, including forrunning the spread of coronavirus. The paper provides indicators that can be used to monitor the current economic situation and identify risks in a timely manner. An analysis of the areas of activity to strengthen economic security by the Ministry of Economy of Ukraine is carried out. As the result of the study, opportunity to identify available measures and provide recommendations for further strengthening the economic security of Ukraine, taking into account the global impact of the coronavirus pandemic COVID-19 is provided.

Keywords: economics, economic security, global affecting factors, state, national security, globalization, Ukraine.

Постановка проблеми. Під впливом глобалізаційних процесів економіки держав світу та світова економіка в цілому знаходяться у процесі постійної трансформації: відбувається перебудова глобальних ланцюгів вартості, поширюється вплив транснаціональних корпорацій, загострюється конкуренція за ринки збуту та ресурси, що призводить до посилення суперництва між державами та політичних криз.

На фоні даних процесів економіка України, ослаблена економічними кризами минулих років, потребує застосування ефективних заходів захисту національної економічної безпеки, послідовного виконання розроблених стратегій економічного розвитку та швидкого реагування на зміни глобальної кон'юнктури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним основам економічної безпе-

ки безперервно приділяється увага як у працях українських, так і зарубіжних науковців. Зокрема, праці минулих десятиліть К. Гамільтона, Дж. Діксона, П. Нолана, Л. Абалкіна, В. Гееця, Є. Олейнікова та ін., які містять фундаментальні основи для розуміння поняття «економічна безпека», отримали свій розвиток у працях українських науковців Х. Мандзіновської, Я. Базиліюк, Т. Єгорової-Гудкової, Г. Клімової, К. Крамаренко, Н. Слободянюк, О. Скорук та ін.

Методологічні аспекти дослідження економічної безпеки у контексті аналізу національної безпеки держави викладені також у працях О. Вишневої, Н. Метеленко, К. Крилової, П. Упрети та інших українських та іноземних науковців.

Окремим загрозам економічній безпеці України та специфічним її аспектам також приділяється увага. С. Шагоян досліджував вплив

корпоративних структур добувної галузі на економічну безпеку країн світу, праці С. Калініної присвячені конкуренції за людський потенціал та міграційному контексту, Н. Авансової – місцю України в системі економічної безпеки Європейського Союзу, В. Сабадаша – конкуренції за ресурси у глобальному середовищі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання підтримки національної економічної безпеки загострюється під впливом пандемії коронавірусу COVID-19 та обмеженістю ресурсів держави для подолання її наслідків, проблемою забезпечення внутрішньої стабільності та розробкою подальших заходів для відновлення національної економіки і подальшого зростання.

Мета статті. Систематизація теоретичних засад захисту економічної безпеки та проведення аналізу дій органів державної влади у досягненні стратегічних цілей розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття «економічної безпеки держави». В сучасних виданнях дане поняття тлумачиться як:

- стан захищеності суб'єкта господарювання від усіх внутрішніх і зовнішніх загроз з метою якнайефективнішого використання наявних ресурсів для реалізації інтересів відповідно до його стратегічних цілей і завдань [1];

- стан найбільш ефективного використання ресурсів для нейтралізації загроз і забезпечення стабільності в сучасності та майбутньому [2];

- процес, спрямований на створення умов для безперервного пристосування господарської діяльності або економічного функціонування до зміни в зовнішньому оточенні в процесі досягнення поставленої мети [3].

Визначення Х.О. Мандзіновської надає узагальнене поняття економічної безпеки держави – це сукупність умов і факторів, що забезпечують незалежність національної економіки, її стабільність та стійкість, здатність до постійного оновлення й самовдосконалення [3, с. 161].

Економічна безпека держави входить до складу системи національної безпеки та є умовою дотримання і реалізації національних інтересів щодо забезпечення реалізації бюджетної політики держави. Взаємозв'язок економічної безпеки та соціально-політичної та національно-етнічної стійкості доводить Г.П. Клімова та трактує її зі сторони різнопланових відносин між суб'єктами національної безпеки задля досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів, навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх та зовнішніх процесів [2].

Т.І. Єгорова-Гудкова, А.С. Кригін та О.Є. Звірков зазначають, що економічна безпека держави характеризується стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери [1, с. 168].

Таким чином, для функціонування системи національної економічної безпеки необхідні три наступні умови: економічна незалежність, економічна стабільність та розвиток. Такий підхід

до трактування суті економічної безпеки відображає її основне функціональне значення – збереження економічної самостійності та досягнутого рівня, а також підвищення конкурентоспроможності й розширення можливостей для подальшого зростання.

Саме тому економічну безпеку держави варто розглядати не лише як стан захищеності національних інтересів, але і наявність й можливість застосування інструментів впливу на економічні процеси для гарантування добробуту в довгостроковому періоді.

Глобалізаційні процеси в політиці в першу чергу характеризуються послабленням національних держав перед регіональними та світовими утвореннями: міжнародними організаціями та транснаціональними корпораціями. Найбільш важливими сучасними глобальними факторами ризику є:

- конкуренція ідеологій та економічних стратегій країн;

- загострення конкурентної боротьби за ринки збуту;

- загострення боротьби за ресурси;

- поглиблення розриву між багатими і бідними країнами;

- погіршення світової фінансової кон'юнктури внаслідок глобальної кризи, викликані пандемією COVID-19;

- зростання глобального впливу ТНК, посилення конфлікту інтересів між глобальними компаніями та державами;

- неконтрольована міжнародна міграція;

- зростання впливу екологічних загроз на економічну безпеку;

- передача все більших повноважень міжнародним організаціям (ООН, НАТО, МВФ, МБРР).

Перелічені загрози є наслідком таких явищ, як нерівномірність розвитку країн світу та нав'язування «країнами-лідерами» відповідних рішень. В процесі глобалізації поглиблюється взаємна залежність у світовому співтоваристві, що призводить до змін у міжнародних відносинах та орієнтації національних інтересів. Нові чинники суспільного розвитку в умовах глобалізації породжують нові виклики національної безпеки. Значні зміни у світовому економічному балансі можна відстежити за даними щодо місця країн у світовому виробництві та міжнародній торгівлі. Зокрема, після глобальної фінансової кризи 2008 року відбувається помітне зростання частки країн, що розвиваються у пропорціях розподілу ВВП [4].

Перелічені вище фактори загрожують економічній безпеці України, а саме зменшенням ВВП, зниженням інвестиційної активності і науково-технічного потенціалу, у т.ч. витрат на НДДКР, втратою державного контролю над економічними процесами та потраплянням у залежність від кон'юнктури зовнішніх ринків, втратою впливу над потоками іноземного капіталу, нагромадженням критичної маси державного боргу та енергетичною кризою, що може розпочатися внаслідок політичного та економічного тиску з боку Російської Федерації.

Дані загрози посилюються притаманними українській економіці внутрішніми загрозами, такими як наявність прогалів у правовому ре-

гулюванні економічної діяльності, що проявляється у запізнілому впровадженні нових норм у відповідь на швидкий розвиток світового господарства, ризику подальшої «тінізації» національної економіки, непослідовній реалізації стратегії національного розвитку.

В сучасних умовах для адекватної відповіді на поточні загрози, у державних органів має бути чіткий план дій з посилення національної безпеки, в т.ч. запобігання поширенню коронавірусу. Значна відповідальність за стан державної економічної безпеки покладена на Міністерство економіки України (далі – Міністерство). Саме воно займає визначну роль у забезпеченні національної безпеки і стабільності держави. Основним нормативно-правовим актом, за яким здійснюється контроль над економічною безпекою України, є «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затверджені наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі від 29.10.2013 р. № 1277. Вони містять інформацію про складові національної економічної безпеки, основні індикатори її стану, порогові значення а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки, який базується на комплексному аналізі з виявленням потенційно можливих загроз і застосовуються як в цілому по економіці, так і за сферами діяльності [5].

В методичних рекомендаціях визначено 15 складових економічної безпеки України: виробнича безпека; демографічна безпека; енергетична безпека; зовнішньоекономічна безпека; інвестиційно-інноваційна безпека; макроекономічна безпека; продовольча безпека; соціальна безпека; фінансова безпека; банківська безпека; безпека небанківського фінансового сектору; боргова безпека; бюджетна безпека; валютна безпека; грошово-кредитна безпека.

Економічна безпека держави оцінюється за показниками-індикаторами, використання яких можливе для відслідковування поточної економічної ситуації і своєчасне виявлення ризиків.

Найважливішими з них є [10]:

- структура ВВП;
- обсяг і темпи росту промисловості;
- обсяг і динаміка інвестицій;
- природно-ресурсний виробничий і науково-технічний потенціал країни;
- ефективність використання ресурсів;
- конкурентоспроможність економіки на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- темпи інфляції;
- рівень безробіття;
- якість життя;
- ступінь диференціації доходів;
- забезпеченість населення матеріальними благами й послугами;
- дефіцит бюджету і державного боргу;
- енергетична залежність;
- інтегрованість у світову економіку.

Стратегічним планом діяльності Міністерства на 2020–2024 роки головною місією визнано забезпечення стійкого економічного зростання, створення робочих місць та підвищення стандартів і якості життя населення [6].

Задля досягнення поставленої мети в Стратегічному плані сформовано комплекс завдань

та заходів, де стратегічні пов'язані із цілями Сталого Розвитку України, бюджетними програмами Мінекономіки та ключовими стратегічними документами, зокрема затвердженими у 2020 році: Державною програмою стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню COVID-19, на 2020–2022 роки та планом заходів з її виконання, а також Програмою діяльності Кабінету Міністрів України [7; 8].

В рамках виконання програми діяльності уряду Міністерство економіки України було визначено відповідальним за діяльність в 9 напрямках:

1. Розвиток підприємництва.
2. Підтримка експорту.
3. Відновлення вітчизняної промисловості.
4. Розвиток ринку праці.
5. Ефективні державні підприємства.
6. Продовольча безпека країни.
7. Земельна реформа.
8. Реформування оборонно-промислового комплексу.
9. Правова охорона та захист інтелектуальної власності.

За даними звіту про результати діяльності Міністерства економіки за 2020 рік, державна підтримка економіки, а також пом'якшення карантинних обмежень, швидка пристосованість певних секторів економіки до роботи в умовах карантинних обмежень стали тими факторами, які дозволили економіці перейти до фази поступового відновлення, починаючи з червня 2020 року. Якщо падіння реального ВВП у II кварталі становило 11,2 % порівняно зі зменшенням на 1,2 % у I кварталі, то вже у III кварталі падіння сповільнилося до 3,5 %, у IV кварталі – склало 0,5 %. В цілому за рік падіння ВВП склало 4,2 %, що менше за прогнози [9].

Одним із основних проявів пандемії COVID-19 стала тривала інвестиційна пауза – через втрати, які зазнали суб'єкти економічної діяльності, та вичікувальну позицію інвесторів в умовах загальної невизначеності та мінливості ситуації.

Якщо порівняти результати економічної активності у 2020 році України з країнами ЄС (27), то Україна у 2020 році показала менші темпи падіння та кращі показники динаміки ВВП, ніж, наприклад, такі країни-сусіди, як Угорщина та Словаччина, що за підсумком року мали глибше падіння, ніж Україна.

Так, за прогнозованих темпів зростання валового нагромадження основного капіталу, цей показник зможе перевищити значення 2019 року вже у 2023 році (на 8,5 відсотка більше за значення 2019 року) в той час, як за загальним результатом 2022–2024 років значення валового нагромадження основного капіталу перевищуватиме докризове значення на 23,8 відсотка. Це також зумовлюватиме збільшення питомої ваги ВНОК у структурі ВВП з 13,8 відсотка очікуваного у 2021 році до 17,4 відсотка у 2024 році.

В рамках реалізації стратегії у межах бюджетного фінансування Міністерство економіки України діє за 11 напрямками: фінансування зовнішньоекономічного співробітництва; фінансування соціальної сфери населення; фінансу-

вання прикладних і науково-технічних розробок у сфері стандартизації, метрології та еталонної бази, гармонізація національних стандартів з міжнародними та європейськими; фінансова підтримка суб'єктів господарювання; фінансування розвитку оборонно-промислового комплексу; фінансування реалізації інвестиційно-привабливих проектів державно-приватного партнерства; фінансування сфери державного резерву; фінансова підтримка розвитку підприємств агропромислового комплексу; фінансування сфери безпечності харчових продуктів та захисту споживачів; фінансування заходів з проведення земельної реформи, топографо-геодезичних та картографічних робіт, демаркації державного кордону.

В контексті глобальних загроз, що постають перед Україною, зокрема пандемії коронавірусу COVID-19, а також прийнятого стратегічного плану вбачаються наступні доцільні заходи з боку Міністерства економіки:

- подолання диспропорцій економічного розвитку шляхом залучення інвестицій у високотехнологічний сектор економіки шляхом залучення капітальних інвестицій. Це може бути досягнуто впровадженням програми надання державних гарантій великим інвесторам, що забезпечить менш волатильне економічне зростання;

- забезпечення захисту приватної власності та підтримка верховенства права на території України шляхом подальшого реформування антикорупційних органів та активізацію їх роботи; проведення судової реформи, що забезпечить покращення міжнародного іміджу України та покращить довгострокові очікування бізнесу;

- підвищення податкової дисципліни шляхом подальшої фіскалізації економіки та поширенням декларування доходів громадян, що знизить ризик тінізації економіки та ризики невиконання дохідної частини державного бюджету;

- стимулювання зростання науково-технічного, виробничого, освітнього, техніко-технологічного потенціалу країни, що сумісно з економічним зростанням призведе до сповільнення трудової міграції та підвищення конкурентоспроможності українського виробництва;

- реструктуризація та модернізація української економіки у контексті євроінтеграційних процесів. Заходи у даному напрямі дозволять Україні посилити позиції у глобальному ланцюзі поставок, що трансформуються в умовах пандемії коронавірусу, та розпочати довгострокове партнерство із розвинутим та об'ємним ринком Європейського Союзу;

- покращення міжнародної репутації держави шляхом поширення обізнаності про можливість української економіки в потенційних країнах-інвесторах шляхом активної представницької роботи представників державних органів, а також співробітництва із міжнародними організаціями, такими як Міжнародна Торгова Палата, Всесвітня Організація Торгівлі, Торгово-Промислова Палата та ін.

Дані заходи будуть можливі у випадку побудови дієвого механізму забезпечення організаційно-інституційних, фінансових та правових передумов та використанню усіх наявних інструментів регулювання,

Висновки з даного дослідження. Економічна безпека держави є визначальною складовою національної безпеки, яка гарантує захист національних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечує стабільність рівня життя населення та гарантує наявність ресурсів для підвищення обороноздатності країни. У ХХІ ст. середовище безпеки швидко трансформуються під впливом глобальних факторів, які зумовлюють появу нових загроз економіці держави.

В контексті даних умов Україна має дотримуватися прийнятого Стратегічного плану розвитку на 2020–2024 рр., значна частина реалізації якого покладається на Міністерство економіки України.

В умовах пандемії коронавірусу та трансформації світової економіки Україна має шанс посилити свої позиції шляхом реалізації поставлених планів та проведенню заходів, що запропоновані у даній статті.

Кінцевою метою державної економічної політики є зменшення вразливості економіки до глобальних факторів, розбудова правової та економічної інфраструктури для забезпечення сталого розвитку у довгостроковій перспективі.

Список літератури:

1. Єгорова-Гудкова Т.І., Кригін А.С., Звірков О.Є. Економічна безпека держави: вплив фундаментальних факторів та пріоритети розвитку. *Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка*. Київ, 2019. № 4. С. 165–175.
2. Клімова Г.П. Економічна безпека у системі забезпечення національної безпеки держави. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Соціологія*. Харків, 2016. № 3. С. 207–210.
3. Мандзіновська Х.О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи та проблеми забезпечення. *Наукові записки*. 2016. № 2(53). С. 159–165.
4. Гапєєва О.М. Міжнародна економічна безпека країн в умовах сталого розвитку : дис. ... д-р.ек.наук : 08.00.02. Вінниця, 2021. 552 с.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі від 29 жовтня 2013 р. № 1277 / Міністерство економічного розвитку і торгівлі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 26.11.2021).
6. Звіт про діяльність Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України за 2020 рік. Київ, 2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=96f80724-3343-42f0-8d74-8164ddc74c66> (дата звернення: 26.11.2021).
7. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020–2022 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2020 № 534 / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-%D0%BF> (дата звернення: 26.11.2021).

8. «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF> (дата звернення: 26.11.2021).
9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 26.11.2021).
10. Попадинець Н.М. Основні чинники забезпечення економічної безпеки України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 2. С. 20–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2016_2_6 (дата звернення: 26.11.2021).
11. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/> (дата звернення: 26.11.2021).

References:

1. Yehorova-Hudkova T.I., Kryhin A.S., Zvirkov O.Y. (2019) Ekonomichna bezpeka derzhavy: vplyv fundamentalnykh faktoriv ta priorytety rozvytku [State economic security: the influence of fundamental factors and priorities of development]. *Vcheni zapysky universytetu "KROK". Seriya: Ekonomika*, no. 4, pp. 165–175.
2. Klimova H.P. (2016) Ekonomichna bezpeka u systemi zabezpechennia natsionalnoi bezpeky derzhavy [Economic security in the system of national security of the state]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Seriya: Sotsiologiya, no. 3, pp. 207–210.
3. Mandzinovska K.O. (2016) Ekonomichna bezpeka derzhavy: sutnist, skladovi elementy ta problemy zabezpechennia [State economic security: the essence, components and problems of provision]. *Naukovi zapysky*, no. 2(53), pp. 159–165.
4. Hapieiieva O.M. (2021) Mizhnarodna ekonomichna bezpeka krain v umovakh staloho rozvytku [International economic security of countries in conditions of sustainable development] (PhD Thesis), Vinnytsia: Vasyl Stus Donetsk National University.
5. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli “Metodychni rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy” vid 29.10.2013 r. № 1277 [The order of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine “Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (accessed 26 November 2021).
6. Zvit pro diialnist Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy za 2020 rik [Report on the activities of the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine for 2020]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=96f80724-3343-42f0-8d74-8164ddc74c66> (accessed 26 November 2021).
7. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro zatverdzhennia Derzhavnoi prohramy stymuliuvannia ekonomiky dlia podolannia nehatyvnykh naslidkiv, sprychynenykh obmezhuvalnymy zakho-damy shchodo zapobihannia vynyknenniu i poshyrenniu hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychylenoi koronavirusom SARS-CoV-2, na 2020–2022 roky" vid 27.05.2020 № 534 [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the State program of economic stimulation to overcome the negative effects caused by restrictive measures to prevent the occurrence and spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2 for 2020–2022”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-%D0%BF> (accessed 26 November 2021).
8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia Prohramy diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.06.2020 r. № 471 [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF> (accessed 26 November 2021).
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 26 November 2021).
10. Popadynets N.M. (2016) Osnovni chynnyky zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [The main factors of ensuring of Ukrainian economic security]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, no. 2, pp. 20–23. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2016_2_6 (accessed 26 November 2021).
11. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy [Ministry of economy of Ukraine]. Available at: <https://www.me.gov.ua/> (accessed 26 November 2021).